

METİN TAHLİL YÖNTEMLERİ VE BİR UYGULAMA ÖRNEĞİ

SİLAHSIZOĞLU, Emel
TÜRKİYE/TУРЦИЯ

ÖZET

Edebiyat eğitiminin temel aracı edebiyat metinleridir. Edebiyat metinleri ile yapılan çalışmalar sonucunda öğrencilere edebiyat bilgi ve teorilerine, edebiyat tarihine ilişkin bilgiler edindirmenin yanı sıra okuduğunu anlama, anlamlandırma ve yorumlama becerisi, eleştirel düşünebilme yetisi, okuma alışkanlığı ve estetik haz duygusu kazandırmak da amaçlanır. Bu amaçlar doğrultusunda edebiyat metinlerinin gerek seçimi, gerekse derste işlenişi çok önemlidir. Ders sırasında metin okunurken, ders kitabındaki soruların ve öğretmenin yönlendirmesiyle metin, öğrenciler tarafından tahlil edilmeye, anlamlandırılmaya ve yorumlanmaya çalışılırken belli başlı yöntemlerden yararlanmak; yapılacak çalışmalara nesnellik kazandıracaktır. Ne yazık ki ülkemizde üniversite düzeyindeki öğrencilerimizin bile bir edebiyat metnini anlama ve yorumlama konusunda pek başarılı olamadıkları gözlenmektedir. Okuma ve anlama çabaları çoğu kez belli bir kurama ve yönteme dayanmadan gelişigüzel yapılmakta, böyle olunca edebiyat metninden alınacak haz yeterince oluşmamakta ve okuma alışkanlığı da kazandırılmamaktadır. Bu sorunun giderilmesi için öğretmenlerimizin hem ülkemizdeki hem de dünyadaki metin tahlil yöntemlerini tam olarak bilmeleri, öğrencilere tanıtılmaları ve edebiyat metinleri ile çalışmalar yapılırken bu yöntemlerden uygun olanlarını kullanmaları gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı ülkemizdeki ve dünyadaki metin tahlil yöntemlerine toplu bir bakış sağlamak ve bir uygulama örneği sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat eğitimi, okuma ve anlama, metin tahlil yöntemleri.

ABSTRACT

Literary texts are the main tool of literature education. While working on the literary texts, students don't learn only about literary knowledge and theories, information about the literature history but also students develop their, reading-understanding skills, giving meaning and interpretation

skills, critical thinking skills, reading habit and a feeling of aesthetic pleasure. In this respect, the choice and the way of teaching the literary texts in the classroom are very important. Making use of certain methods while reading the literary texts, answering the questions, analyzing, giving meaning and interpreting the text with the teacher's guidance makes the studies objective. Unfortunately it has been observed that even students at university level in our country are not successful in reading and interpreting a literary text. Reading and understanding activities are usually done randomly without basing them on a certain theory or method and as a result of this, students can't get pleasure from the literary text or they don't get a reading habit. In order to overcome this problem our teachers must know the text analysis methods in our country and in the world, they must teach them to the students and make use of the appropriate methods while working on literary texts.

The aim of this study is to present a global look at the literary text analysis methods in our country and in the world and to present an application sample.

Key Words: Literature education, reading and understanding, text analysis methods.

Bir edebiyat metninin nasıl okunacağı, hangi kriterler ve bilgiler ışığında tahlil edileceği, Edebiyat Bilimi'nin eğitim-öğretim sürecine yansıyan en önemli sorunlarından biridir. Çünkü edebiyat metinleri aracılığıyla kazandırılması amaçlanan birtakım becerilere rastgele değil, ancak belli bir yönetime dayalı bir metin tahlili yapılarak ulaşılabilecektir. Metne belli kuramlar ve yöntemler ışığında yaklaşmak, yapılacak incelemeye nesnellik kazandıracaktır.

Edebiyat derslerinde öğrencilere edebiyat bilgi ve teorilerine, edebiyat tarihine ilişkin bilgiler edindirmenin yanı sıra okuduğunu anlama, anlamlandırma ve yorumlama becerisi, eleştirel düşünebilme yetisi, okuma alışkanlığı ve estetik haz duygusu, bilimsel, eleştirici, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yolları kazandırmak da amaçlanır. Edebiyat metinlerini çözümleme çalışmaları bu amaçlara ulaşmada çok büyük önem taşımaktadır. Dilin ve kültürün en özgün ve farklı yanlarının görülebileceği kaynaklar olan edebiyat metinleri, her ne kadar kurmaca bir yapıya sahip olsa da insanın düşünce sisteminin gelişmesine önemli katkılarda bulunur. Çünkü okur, metinde anlatılanlarla gerçek yaşam arasında ilişki kurmaya ça-

lıdır. Edebiyat metinleri, okurun yaşamla metin arasında ve aynı zamanda kendisi arasında çok yönlü kavramsal ilişkiler kurmasını sağlar. Edebiyat metinlerinde gerçek yaşamdaki insanlar ve olaylar olduğu gibi aktarılmaz, yazar bunları yeniden düzenleyerek kendi istediği biçimde sunar. Okurun bu düzenlemeyi görebilmesi, eleştirel bakmasını gerektirir. Ayrıca okur, metnin düşünce ve duygu yapısını oluşturan öğeleri, metnin düzenleniş biçimini, yazarın anlatım biçimini ayırt etmeye çalışırken analitik düşünce yetisi gelişir, tüm bunları kavrayabilmek için zekâ ve belleğin de işin içine girmesi gerekmektedir. Bundan başka okur, metinde yer alan bir takım boş alanları doldurmakla görevlidir. Yazar tarafından bırakılmış olan bu boş alanlar, hem metnin bütünü dikkate alınarak, hem de aynı zamanda ayrıntılı okuma yapılarak doldurulabilecek alanlardır. Okur edebiyat metinlerini anlamaya, çözümlenmeye çalışırken sezme, kestirme gücünü işletir, metinde anlatılanları yorumlamaya, değerlendirmeye çalışırken de eleştirel bir tutum içine girer.

Edebiyat metinleri her türlü dil kullanımını içinde barındırdığından, aynı zamanda dilbilgisi öğretimi için de en iyi araçlardır. Örneğin metinde yer alan sözcüklerin metin içinde temel anlamda mı, mecaz anlamda mı kullanıldığı, cümlelerin yapısı, vb. bilgiler, metin çözümlenmesinde önemlidir. Okur sözcüklerin anlam katmanlarını inceler, metinde bulunan temel kavram örgüsünü belirlemeye çalışır. Çünkü edebiyat metinlerinde “sözcükler, gündelik konuşmalarda olduğu gibi herkesin bildiği, paylaştığı alışılmış anlamlarıyla kullanılmaz. Yazar, bunları okuruna sunmak istediği yaşam ve yaşantıya göre düzenler, ... gündelik konuşma dilinin söz değerlerine yeni anlamlar yükler. ... Böylece günlük dilin söz değerlerinin anlam sınırını genişletir.” (Özdemir, 1997: 33)

Edebiyat metinlerinin sağladığı pek çok yarardan biri de, bizlere kendi yaşamımız dışında birçok yaşam daha sürme olanağı sağlamasıdır. Bu olanağı Sever (2003)’in Lukens’dan aktardığı şu sözler çok güzel örneklemektedir:

“Bizlerin, kendi yaşamımız dışında, bir başkasını yaşamamız, bir başka yaşam sürmemiz olanaksızdır. Edebiyat, bizlere Fransız Devrimi sırasında, Vikingler döneminde veya Amerikan kolonileri zamanında yaşama fırsatı yaratır. İyi bir öykü aracılığıyla Mississippi kenarındaki küçük bir kasabada, esirlerin tutulduğu bir geminin deposunda, Appalachia (Apalaş) Dağlarının tepelerinde, hatta bir hisarın küçük kulesinde yaşayabiliriz. Bizim yaşamımız dışında, başka yaşamları yaşama olasılığımız kütüphane raflarındaki kitaplar kadar sınırsızdır.”

Ufkumuzu açan edebiyat metinleri, bize insanın psikolojik yapısı, duyguları hakkında bilgiler edindirir. Uçan (2006: 29) “Cimriliği Grandet Baba’dan, çocuklarına karşı şefkati Goriot Baba’dan, acımasızlığı ve entrikayı Dostoevsky’den, doğa sevgisini Mustafa Kutlu’nun Beyhude Ömrüm’deki oyuncusu Yâdigâr’dan, yalnızlığı Kaldırımlar şiirinden öğrenebileceğimizi” söyler. Edebiyat derslerinde, insana ait dünyaya, insanın ruh evrenine duyulan sempati, yaratıcı bir nitelik taşıdığından ötürü, bu dersin kazandırabileceği en önemli niteliklerden biri, psikolojik anlamının temelini oluşturan empatik tavrıdır (Taşdelen, 2006: 49).

Edebiyat metinlerindeki kurmaca dünyanın bir özelliği de içimizde uyuyan olanakları su yüzüne çıkarması, böylece yalnız karşımızdakini değil, kendimizi de daha iyi anlamamızı sağlamasıdır. İnsan ilişkilerinde nasıl yaşamımıza giren kimi insan bizi zenginleştirirse, yazın yapıtıyla ilişkide de, kimi yapıt bize yeni dünyalar kazandırır, yeni ufuklar açar (İpşiroğlu, 1992: 21).

Kısacası, edebiyat eserleri sayesinde yaşamımız zenginleşir, Özdemir (1997: 18)’in özetlediği gibi “yaşamadığımızı yaşar, görmediğimizi görürüz.”

Edebiyat eğitiminin bireye sağlayacağı yararlar kuşkusuz değinebildiğimizden çok fazlasını kapsamaktadır. Ancak ne yazık ki ülkemizde okuma alışkanlığının yeterince yaygınlaşmadığı, üniversite öğrencilerinin bile edebiyat metinlerini anlama ve yorumlama konusunda pek başarılı olamadıkları gözlenmektedir.¹ Bir edebiyat metnini çokboyutluluğu içinde kavrayabilmek, yorumlayabilmek emek isteyen, metne bilinçle yaklaşım gerektiren bir süreçtir ve bunun ciddiyetini Özdemir (1997)’in Goethe gibi ünlü bir ozandan aktardığı şu cümle kanıtlamaktadır: “Okumayı öğrenmek sanatların en gücüdür. Ben bu işe yaşamımın seksen yılını verdim yine de tam olarak öğrendiğimi söyleyemem.” Ünlü ozanın bu sözü, okuma etkinliğinin bir yandan ömür boyu süren bir etkinlik olduğunu, öteyandan da gerçekten çaba isteyen ciddi bir süreç olduğunu düşündürür. Ayrıca yazın metinleri özleri gereği diğer metin türlerinden farklı yollarla ele alınmalı ve işlenmelidir. Neredeyse her metin türüne uygulanan ve artık kalıplaşmış metne yönelik sorular, bağlaman kopuk sözcük çalışmaları ya da yazarın amacı nedir? türünden çalışmalar, çok anlamlı bir yapısı olan yazın metinleri için sınırlayıcı bir çalışma yoludur (Polat, 2006: 20). Dolayısıyla okuma etkinliği, özellikle edebiyat metinleri gibi çok boyutlu, çok anlamlı metinlerin okunması, çözümlenmesi, bilimsel bir temele dayandırılarak

¹ Bu konuda yapılmış bir deney için bkz. İpşiroğlu, Zehra (2002), Düşünme Korkusu, İstanbul, Papirüs Yayınevi.

yapılmalıdır. Öztokat da (2005: 11) “metin çözümlemesi’ni kuramsal bir temele dayanan bilişsel ve kılışsal bir etkinlik” olarak tanımlamış; insan bilimlerinde yöntemselliğin öneminin yoğun biçimde tartışılarak doruk noktasına ulaştığı altmışlı yıllardan başlayarak bu alanda değişik yöntemler geliştirildiğini, kuramsal yaklaşımların ve farklı uygulamaların metne yeni açılardan bakılabileceğini gösterdiğini belirtmiştir.

Todorov (2001), edebiyat incelemelerinde üç geleneksel yaklaşım gördüğünü söyleyerek, bunları “projeksiyon”, “açımlayıcı şerh” ve “poetika” olarak adlandırır. Projeksiyon, okumanın yapıtı aşarak yazara, topluma ya da başka algılara yönelmesidir; örneğin psikolojik veya sosyolojik eleştiri türleri gibi. Açımlayıcı şerh ise yapıtın içinde kalarak, yapıtı yine kendisiyle açıklamayı seçer. “Poetika” adlı üçüncü yaklaşım ise tek tek yapıtlarda ortaya çıkan genel ilkeleri kavramayı amaçlar. Ama böyle bir bilgi de tek tek yorumların toplamından ibaret kalmayacak, poetikanın da incelenen bireysel yapıtlardan bağımsız bir içsel tutarlılığı olacaktır.

Moran (1994), edebiyat kuramlarının ve eleştiri kuramlarının sınıflamasını; bir edebiyat metninin var oluşunda rol oynayan dört unsurdan birine yönelen anlayışlarına göre yapmaktadır: Sanatçı, Eser, Okur, Toplum. Todorov’un ve Moran’ın sınıflamalarındaki ortak yönleri ele alarak metin çözümlemelerindeki yaklaşımları temelde üç tür başlık altında toplayabiliriz. Birincisi; yapıtı, kendi dışındaki verilerle açıklamaya çalışan tarihsel, ruhbilimsel, toplumbilimsel, v.b. yaklaşımlardır. İkincisi, 60’lı yıllardan sonra parlayan yapısalcılıktan etkilenmiş olan ve yapıtı kendi iç koşulları ile ele alıp incelemeye çalışan Yazınsal Edimbilim, Rus Biçimciliği, Anlatıbilim, Metindilbilim, Yazınsal Göstergebilim, Varlık Göstergebilimi, Sözbilim, Yazınbilim, Biçembilim gibi yaklaşımlardır. İkinci tür yaklaşımlar, “genelde ‘yapı’ ve yapının içerdiği ‘anlam’ üzerinde” yoğunlaşmışlardır (Öztokat, 2005). Üçüncüsü ise Duygusal Etki Kuramı ve Alımlama Estetiği gibi okur odaklı yaklaşımlardır.

Görüldüğü gibi bir edebiyat metnini okurken benimseyebileceğimiz çok çeşitli yaklaşım ve yöntemler bulunmaktadır. Hatta bazen birden çok yöntemi bir arada kullanmak bile olasıdır. Örneğin bir romanda anlatılan olayları tarihselci bakış açısı ile incelerken, romanın kişi ve kahramanlarını ise ruhbilimsel açıdan çözümleyebiliriz. Burada önemli olan, bu çözümlemenin, metni alımlamanın rastgele değil, uygun bir bilimsel yöntem ışığında, bir tutarlılık içinde yapılmasının gerekliliğidir. Bayrav (1999: 10) da “eleştirmenler bir yapıtı açıklamak amacıyla ileri sürülen tüm yorumların tutarlı iseler, nesnel olduklarını söylerler” diyerek nesnellüğün, açıklama-

manın iç düzeninde aranması gerektiğinin altını çizmiştir.

Bu çalışmanın uygulama bölümünde, Oğuz Atay'ın "Ne Evet Ne Hayır" adlı öyküsü metindilbilimsel yöntemle çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu yöntemin seçilmiş olmasının nedeni, diğer yöntemlerin yok sayılması ya da bu yöntemin en geçerli ve üstün yöntem olarak görülmesi değildir. Diğer yöntemler ışığında yapılacak okumaların da yapıta ve edebiyat eğitimine ışık tutacağı, katkıda bulunacağı gözardı edilemez. Ancak özellikle metin odaklı bir yöntemin seçilmesinin nedeni, metnin içindeki somut öğelerden yola çıkarak daha soyut sonuçlara varmanın öğrenci okurlar ile çalışmada uygun olacağı düşünülmesidir. Bu tür yapıt odaklı biçimsel bir yöntem sayesinde, öğrenci okurlar yapacakları yorumları daha rahat gerekçelendirebilecek, öznel görüşlerin ve önyargıların metnin anlaşılmasının önüne geçmesi engellenecek, öğrencilerin daha nesnel davranması sağlanmış olacaktır. Ayrıca Oğuz Atay'ın diğer yapıtlarında olduğu gibi bu öyküsünde de göze çarpan dili kullanım biçimlerinin, okurun dikkatini dile, dilbilgisine yöneltme özelliğinden dolayı metne böyle biçimsel bir açıdan yaklaşmak, yapıtın barındırdığı anlam evrelerini çözümlenmeye ve birçok veri elde etmeye uygundur.

Metindilbilim, metnin dilsel yapısını inceler, metnin tutarlılığı ve anlamı olgularını ele alır. değişik metinler arasında farklı ve ortak yönleri dilsel boyutta ve anlam yaratımı açısından inceler. Dolayısıyla bu yöntem, öğrencilere dile ve dilbilgisi kurallarına yönelik bir üst bakış kazandırmaya da yarar. Ancak unutulmaması gereken bir nokta, edebiyat eğitimini sadece metne indirgemek gerektiğidir. Metne bağlı kalarak yapılan çözümleme çalışmalarının yanısıra "öğrencinin motivasyonu için yazardan, toplumsal, tarihsel olgu ve durumlardan söz etmek, yazarın ilginç bazı görüşlerini, özelliklerini anmak gerekebilir" ve çalışmanın sonunda "öğrenciye yorum payı bırakmak; yaptığı yorumları metinle desteklemesini istemek" (Uçan, 2006: 34) çok anlamlı edebiyat metinlerinin alımlanması sürecinde okuru da gözardı etmeden daha verimli bir çalışma yapılmasını sağlayacaktır. Zira "metnin okunup yorumlanmasında amaç, metni tekbir anlama indirgemek ve böylece diğer anlamları dışarda bırakmak değildir, amaç ... çok-değerliliği saptamaktır. Yazın yapıtını ayakta tutan, doldurulmuş değil, ama doldurulmamış 'boş alanlardır' (Barthes'dan aktaran Sayın, 1999: 31).

Öyküyü çözümlenmeye geçmeden önce, çözümlemenin daha anlaşılır olması amacıyla, öyküyü özetlemekte yarar görüyoruz. Öncelikle öykünün, Atay'ın başka yapıtlarında olduğu gibi bir tür çerçeve içinde karşı-

mıza çıktığını belirtmeliyiz. Dış çerçevede karşımıza çıkan, F.G. adlı bir kişinin öyküsüdür.

Akın Korkmaz takma adlı F.G. 'nin kendini tanıttığı ilk satırlardan; 4 yıl önce liseyi bitirmiş ve bu süre içinde hem birbirinden farklı ve birbirine hiç benzemeyen birkaç işte çalışmış, hem de askerliğini yapmış, şu anda bir gazetede gönül postası sayfasına bakan, Oğuz Atay'da görmeye alıştığım türden, toplumda bir yer edinememiş, bir işte dikiş tutturamamış bir insan tipi olduğu anlaşılmaktadır.

Gazeteci, gönül postasında kendisine gelen mektuplarla insanların dertlerine çareler arayan, yaptığı işi iyi yapmaya ve hakkını vermeye çalışan bir yapıdadır. O artık arkadaşlarının verdiği isimle Doktor Akın Korkmaz'dır. Ancak, insanlardan gelen ve çok çeşitli sorunlar içeren mektuplara cevap verme çabası sırasında bulduğu formüller ve mektuplara verdiği yanıtlar iş arkadaşları tarafından anlaşılmaz ve aşağılanır.

Bir gün F.G.'ye gelen bir mektup, çerçevenin içinde kalan öykümüzün konusunu ve kahramanını yaratır. Mektup sahibi M.C aynı mahalleden bir kıza duyduğu aşkı anlatmakta, daha doğrusu anlatmaya çalışmaktadır. M.C'nin "akıl ve ruh düzensizliği içinde"² ve son derece bozuk bir dille yazdığı mektuptan kendi yarattığı, gerçeklikten kopuk bir dünyada yaşadığı anlaşılmaktadır. M.C'nin mektupta çoğu zaman çelişkili anlatımlar yer almakta, ayrıca zaman ve mekân kavramı yoktur. M.C mektubunu, bir yandan sanki karşısındaki insan olaylara vakıfmış gibi bazı şeyleri atlayarak yazmaktadır. Öte yandan da gereksiz ayrıntı ve tekrarlara girmekte ve sayıda sıfatla dolu cümleleri bitmek bilmemektedir. Bunca ayrıntıya rağmen M.C'nin öyküsünde önemli boşluklar bulunmaktadır. Gazeteci F.G. sık sık araya girerek M.C nin anlatımlarına son derece ironik bir yaklaşımla açıklama getirmeye çalışır. Bunu yaparken bizim okur olarak vereceğimiz tepkileri de üstlenerek anlatıcı mı okur mu olduğu belli olmayan bir kimlik edinir. Araya girişleri sayesinde F.G.nin kişiliği hakkında da ayrıntılı bilgi edinme fırsatımız olmaktadır. Çünkü M.C'nin ayrıntılı anlatımları yetmezmiş gibi gazeteci de sık sık araya girerek mektuba kendi yargılarını katar. Bu ise mektubu bir ayrıntılar yumağı hâline getirir.

İçeriğini kısaca aktarmaya çalıştığımız öyküyü, şimdi de metindilbilimsel yöntemle daha ayrıntılı bir biçimde çözümlemeye çalışalım³. Metin çözümleme ve yorumlama çabasının başlangıcında metnin birtakım unsurlar açısından betimlenmesi ve metinden çıkarılacak sonuçların bu veriler ışığında yapılması gerekmektedir. Günay (2003: 55) metnin betimlenmesini "daha sonra yapılacak çözümlemenin ve yorumlamanın üzerine kurulacağı, hareket noktasını oluşturacağı sağlam bir temel elde etmek için

² "... " içindeki ifade, öyküde F.G. 'nin ifadesidir.

³ Öykünün metindilbilimsel yöntemle çözümlemesi, Doğan Günay'ın Metin Bilgisi adlı yapıtındaki aşamalara bağlı kalınarak yapılmıştır. (Bkz.Günay, Doğan, (2003), Metin Bilgisi, İstanbul, Multilingual Yayınevi.

metin genelinde nesnel olarak bazı gözlemlerde bulunmak” olarak tanımlamaktadır. Ancak burada yapılacak betimleme ve çözümlemelerin metni tüm ayrıntılarıyla kapsayan bir çalışma olmadığını, metindilbilimsel yöntemi ve aşamalarını tanıtıcı, örneklendirici bir çalışmanın amaçlandığını belirtmek isterim. Daha ayrıntılı yapılacak bir çalışmada, kuşkusuz daha fazla veri elde edilebilecektir.

Şimdi metni adım adım betimlemeye ve çözümlenmeye çalışalım:

Oluşturucu Ögenin Yinelenmesi: Metinde geçen kişiler, eşya, durum ya da bir başka nesne metinde yinelenir ve cümleler arasında bağlantı kurar. Bu ögeler metin içinde aynı biçimde olabileceği gibi farklı biçimlerde de kullanılırlar. Bu tür yapılar, sıralı cümlelerde dil ekonomisi adına yapılır. Metin içinde başta söylenen şeye sonradan gönderim yapılmasına artgönderim, kavramın adının başta verilmeden belirtilip sonradan adının geçmesine de öngönderim denir. Bu art- ve öngönderimler en çok adıl, bazen de belirteç kullanılarak, ya da çıkarıma bağlı olarak yapılır.

“Çıkar çıkmaz sevdiğim insanı aradım. ... Ona cevap yazdım. ... Kız cevap yazmadı bana.” (s. 131)

2.cümlede bulunan ‘o’ adılı ile 3. cümledeki ‘kız’ sözcüğü, ilk cümledeki ‘sevdiğim insan’ ögesine gönderimde bulunmaktadır.

“Bir şahıstan 1000 lira borç aldım, bu şahıslar gayrı meşru her yolda çalışırlar (s.130). Efendim yine o bulaşık insanlar ... çıktı önüme (s.136).”

2. cümlede yer alan ‘bulaşık insanlar’ ibaresi, önceki cümledeki gayrı meşru insanlara yönelik bir artgöndergedir.

Atay’ın öyküsündeki anlatıcı, yani Dr. Akın Korkmaz takma adlı F. G., M. C.’nin cümle kurma biçimi üstüne kafa yormakta, bizim de dikkatimizi dilsel ögelere çekmektedir. Artgönderge bakımından incelersek, şöyle bir ayrıntı yer almaktadır:

“Seviyorum seni. Bana bir EVET VEYA HAYIR ... bir cevap ver ... Çıkmayayım okula ... Yalvardım rica ettim ayaklarına kapandım (s.131)”.

Burada anlatıcı araya girer ve

“bir sonraki cümleden ayaklarına kapanılan kimsenin, ‘sevdiği insan’ değil okul müdürü ya da müdiresi olduğu anlaşılıyor (s.131)”.

diyerek M.C.’nin mektubundaki dilsel tutarsızlığa, yanlış bir artgönder-

ge oluşumuna dikkat çeker.

Eksilteli Yapılar: Bazen bir cümlede bir ya da daha çok öge eksiktir, ancak cümlenin anlamı bağlamdan çıkarılabilir. Eksilti yoluyla, birden çok cümle, birbirine bağlı olarak daha kısa biçimde söylenebilir. Bu yapılar hem dilbilgisi hem de mantık açısından doğru kurulmuş olmalıdır. Eksilteli cümlelerde okura düşen, eksik olarak söylenmiş anlamlı yapıyı kavramaktır.

“Kaybedersem öldürürüm. Kendimi. Onu da. (s.130)”

2. ve 3. cümlelerde yüklem ve özne yok, ancak 1.cümle ile birlikte düşünüldüğünde bu eksilteler tamamlanabilmektedir.

“Çok plak aldım. Çalıyordum ona. (s.128)”

2.cümlede eksik olan nesnenin plak olduğu, 1.cümleden anlaşılmaktadır.

Eksilteli anlatımların tamamlanması, okurun, dilin anlatım biçimlerini doğru olarak bilmesini, kullanmasını, bazen de mantık yürütmesini gerektirir. Eksilteli cümlelerle yapılacak alıştırmaların aynı zamanda cümle biçimleri ve öğeleri ile ilgili bir dilbilgisi çalışması bakımından da zevkli ve yararlı olacağı söylenebilir.

Örtük Anlatım – Sezdirim ve Çıkarımlar: Metinlerde bilgiler bazen açık olarak verildiği gibi, örtük bir biçimde sezdirim / çıkarım yoluyla ulaşılabilecek şekilde de yer alabilir. Yani bazı bilgilere bağlamdan çıkarım yapılarak ulaşılabılır. Bu sezdirimler metnin çözümlenmesinde önemli ipuçlarıdır. Bu sezdirim ve çıkarımlar yoluyla, yazılanlardan daha fazlası öğrenilebilir. Yazar bu tür yapılarla okuru metnin içine çeker. Okurun dikkatli olması, ilişkilendirmeler yapabilmesi, neden-sonuç ilişkilerini görebilmesi gerekir.

“Ben, dört yıl önce liseyi bitirdim. Bu arada çeşitli işlere girip çıktım, askerliğimi yaptım. Sigorta memurluğu, havagazi tahsildarlığı, ilaç satıcılığı ve reklamcılık gibi sıkıcı mesleklerim oldu.” (s. 123)

Dört yıl içinde –askerlik süresi dahil– birbirinden bu denli farklı, çok sayıda ve kendisine sıkıcı gelen mesleklerde çalışmış birinin, iş hayatında bir dikiş tutturamadığı ve hiç sözü edilmediğine göre büyük olasılıkla üniversite eğitimi de almadığı çıkarımları rahatlıkla yapılabilmektedir.

Anlatıcının aynı zamanda çevresiyle birçok konuda çeliştiği, insanları anlayamadığı ve insanlar tarafından anlaşılmadığını ve değerinin bilinme-

diğini düşündüğü, yalnız ve mutsuz olduğu şu cümlelerden anlaşılmaktadır:

“Galiba fazla sıfat kullanıyordum ve cümlelerim de bir türlü bitmek bilmiyordu. Aynı şirkette, daha kelimeleri bile doğru yazmasını bilmeyen bazı cahiller benden daha başarılı görünüyordu.” (s. 123)

“Sert ve etkili bir gazeteci olamazmışım. Oysa yumuşak başlı bir insan değilimdir. ... düşüncelerim yüzünden gazetede bana manyak diyorlar. Tabii bu sözle cahilliklerini ortaya vuruyorlar. ... Beni sahte buluyorlar ben de onları.” (s. 124)

Bu çıkarımların yapılabilmesi, okurun söylenenler yoluyla söylenmemiş olanları da anlayabilmesi, ayrıntılı düşünmeyi, ilişkilendirmeyi, neden-sonuç bağlantıları kurabilmeyi gerektirir.

Örgeler ve İzlek: Metnin izleği, kısaca metnin neden söz ettiği ve cümleler arasındaki ilişkileri belirlemekle ortaya konulabilir. İzlek birçok örgeden oluşmaktadır. Öykümüzün örgeleri şunlar olabilir:

Öykünün dış çerçevesinin başkişisi F.G. açısından:

1. İş hayatında dikiş tutturamama, çeşitli işlerde çalışma.
2. Gazetede gönül postasında çalışma.
3. İş ortamında değerinin bilinmemesi, çatışmalar yaşama.

İç öyküdeki M.C. açısından:

1. Bir kıza âşık olma.
2. Kızla ilişki kurma çabaları.
3. İntiharlara kalkışma.
4. Gayrı meşru işlere bulaşma.
5. Hapse girip çıkma.
6. Dairede memuriyet.
7. Gazetenin ‘gönül postası’na mektup göndererek akıl danışma.

Burada sıralanan örgeler, aslında belli bir zaman sırasına tabi tutulmamıştır, çünkü çoğu defalarca tekrarlanmış, olaylar karakterde bir durumdan başka bir duruma dönüşüm sağlamamış, sürekli başa dönmeye devam etmiştir. Bu örgelerin ‘saplantılı bir aşk ve kavuşamama’ izleğini oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Dilbilgisel Eylem Zamanları: Anlatıdaki eylemleri zaman, kip ve görünüş bakımından incelemek, “anlatanın ya da anlatı kişisinin alıcısına söylediği sözcenin belirttiği gerçeğe karşı takındığı tutumunu ortaya koyacaktır (Günay, 2003: 75). Metni çözümleme açısından önemli olan bu inceleme, okurun öykü kişilerinin bir duruma, konuya yönelik tavrını

öğrenmesini sağlar.

“Sert ve etkili bir gazeteci olamazmışım.” “Onların dertlerine çare bulmalıymışım ya da yuvarlak sözlerle meseleyi geçtirmeliymişim.” (Atay, 1991: 124)

Rivayet bileşik zamanda kurulmuş bu yüklemelerden, öykü kişisi M. C.’ye çevresindekiler tarafından yapılması gerekenlerin söylendiğini, sürekli eleştirildiğini, beğenilmediğini, ancak M.C.’nin bu görüşlere katılmadığını, dolayısıyla aralarında bir uyumsuzluk, bir anlaşmazlık olduğunu anlayabiliyoruz.

Cümlelerarası Bağını Öğeleri: Öyküdeki cümlelerin birbirleriyle nasıl bir ilişki içinde olduklarını, birleşik ve karmaşık cümle yapılarını incelemek; yazarın olayları nasıl ilişkilendirdiğinin, bağlantıları ve karşıt durumları nasıl oluşturduğunun kavranması bakımından önemlidir. Çünkü “bir metin, tümcelerin basit bir sıralanışı değil, tümceler arası ilişkilerle oluşturulmuş tutarlı bir dilsel yapıdır” (Günay, 2003: 86).

M. C.’nin mektubunda cümleler arasında amaç, sebep, sonuç, zaman gibi bağıntılar kurmaya yarayan öğelerin pek fazla kullanılmadığını, bunun da cümlelerin ve anlatımın kopuklaşmasına, bazı olayların zamanlarının karışmasına, hatta bazı durumlarda sözü edilen kişinin kim olduğunun belirsizleşmesine yol açıyor. M.C. zaman zaman da bağıntı öğelerini yanlış kullanıyor, anlatıcı da bunları düzelterek okurun dikkatini yine dilsel öğelere çekiyor.

“Sevdiğim insan da kış ayı olduğu için ... oturduğu evin balkonundan soğuk karda balkondan aşağı yani içire girmemiş” (s. 128)

cümlesinde ‘için’ edatıyla yanlış bir neden sonuç bağlantısı oluşturmuş, ancak anlatıcı yine araya girerek cümleyi “kış ayı olduğu halde” diye düzeltmiştir.

Bu arada M. C.’nin anlatımında yer alan bazı kişilerin, örneğin okulda iken müdürle ve kim olduğu tam olarak anlaşılabilen başka kişilerle aralarında geçen konuşmaları aktarırken değişik bir yöntem izlendiğini görürüz. Mektupta M. C.’nin birinci tekil kişi olarak anlattığı iç konuşmalarla diyaloglar birbirine girmekte, kimin kime ne söylediği çoğu zaman birbirine karışmakta ve ayırt edilememektedir. F. G.’nin eşzamanlı olarak araya girmesi, anlatımda eleştiriyi ve mizahı doruğa taşımaktadır.

Son olarak metni oluşturan cümleleri ve aralarındaki bağıntıları inceledikten sonra, metni büyük yapı bakımından, daha genel anlamda çözüm-

lemeye çalışalım.

Anlatıdaki olayların ve durumların zamansal gelişimi ve anlatı içinde, kişilerin birbiriyle etkileşimi, genel bir tutarlılık ve mantık içinde art arda gelmesi, anlatı için en belirleyici özelliklerdir (Günay, 2003: 118). Öykümüzde M. C.'nin mektubunda tamamen tutarsızlık ve mantıksızlığın hükmü sürdüğünü, yazarın bunu bilinçli yaptığını, çünkü anlatıcı F.G.'nin bu tutarsızlıklara sürekli olarak müdahale ettiğini ve olayları mantıklı bir sıralamaya sokmaya çalıştığını görmekteyiz. M. C.'nin mektubunda araya girip

“(M.C. ’nin bundan sonra ya da bu arada bazı olayları gizlediğini sanıyorum. Sanki ara sıra hafızasında boşluklar oluyor.)” (s. 126)

“(Zaman düzensizliğine ve dolayısıyla zaman kavramının yokluğuna dikkatinizi çekerim. ... Bundan sonraki birkaç satırı sadece M. C. ’nin düzensiz düşüncelerine örnek olması bakımından açıklıyorum.)” (s. 129)

diyerek mektuptaki anlatımın düzensizliğine, eksikliğine değiniyor.

Anlatıcı ve Bakış Açısı: Bilindiği gibi anlatıcı, otobiyografik metinler dışında yazardan farklı, yani gerçek yaşamda değil yalnızca metnin bağlamında var olan, öyküyü anlatan kişidir. Öykümüzdeki anlatıcının içöyküsel bir anlatıcı olduğunu, yani öykünün içinde kendisinin de yer aldığını, diğer bir deyişle öykü kişilerinden biri olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla öykünün bakış açısı aynı zamanda anlatı kişisi olan anlatıcıya göre düzenlenmiş olduğu için öykünün anlatımının iç odaklı olduğunu söyleyebiliriz.⁴

Anlatı Kişileri

Anlatı kişilerinin özelliklerini belirlerken tamamen metne bağlı kalarak hareket etmek gerekmektedir. Kişinin özelliklerini metinde geçen sözlerine, davranışlarına ve anlatıcının kişi hakkında verdiği bilgilere dayandırarak belirlemeliyiz. Öykümüzde iki temel anlatı kişisi ve onların çevresindeki kişiler vardır.

Anlatıcı F. G.'nin özelliklerini sıralayacak olursak;

– Gençtir.

– Bir gazetenin gönül postasında çalışmaktadır.

– Çevresi tarafından değerinin bilinmediğini düşünmektedir.

– Mektubun yazarı gibi kendisi de öykünün sonunda rumuz kullanmış, gerçek adını belirtmemiştir. Bu durum, F.G.'nin silik, kendini çevresinde

⁴ Anlatıcı türleri ve odaklılık hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Günay, 2003).

kabul ettirememiş kişiliğine bir gönderme olarak yorumlanabilir.

– Fazla sıfat kullanmakta ve cümleleri de bitmek bilmemektedir (kendi deyimiyle).

– Fiziksel görünümü ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir.

– Geçmişte de çeşitli işlere girip çıkmış, iş yaşamında dikiş tutturamamıştır.

– Okuma ve yazmaya düşkün, dil konusunda dikkatli ve duyarlıdır.

– Sessiz, çekingen, edilgen bir kişiliktir, fakat kendisinin yumuşak başlı olmadığını düşünmektedir. Buna kanıt olarak gösterebileceği tek şey de dilencilere sadaka vermeyişi ve kâhyalara sinirlenişidir. Bu edilgen kişilik yapısını M.C.’nin mektubuna müdahale ederek bir anlamda tersine çevirmeye çalışmaktadır.

– Sosyal yaşamda çevresindekilerden kopuk ve yalnız olduğu hissedilmektedir.

– M.C.’nin özelliklerini sıralayacak olursak;

– 24 yaşında, uzun boylu ve esmerdir.

– Liseyi bitirememiştir.

– Bazen işsiz kalmış, garsonluk, devlet dairesinde sekreterlik gibi işlerde çalışmış, zaman zaman da gayri meşru işlere bulaşarak hapse girmiştir.

– Birkaç kez intihara teşebbüs etmiştir.

– Ailesi ile ilişkileri kötüdür, evlatlıktan red edilerek evden atılmıştır.

– Cümleleri ya kısa ve kopuk, ya da çok uzun ve gereksiz ayrıntılarla, birbiri ile çelişen ifadelerle, bazen de aynı anlama gelen birden fazla sıfatla doludur.

– Başkaları tarafından yönlendirilebilen, edilgen bir tiptir. (Birilerinin zorlamasıyla çalıştığı kahveyi soyuyor, arkadaşının eşyasını alıyor.)

Takıntılı, hayal dünyasında yaşayan, kendini ve çevresini doğru algılayamayan, değerlendiremeyen, bu yüzden de antipatikleşen biri.

Öykü kişilerinin özelliklerini metne bağlı kalarak belirledikten sonra bu bilgileri birleştirerek biraz daha ayrıntılı yorumlayabiliriz. Çerçevenin içindeki öykünün kahramanı M. C.’ye biraz daha yakından bakacak olursak, adeta kendi içinde bir dünyada yaşamaktadır. Gerçi insanlarla iletişime girer, konuşur, dinler ama hiç biri sağlıklı değildir bu ilişki ve iletişimlerin. M.C nin gerçeklikten kopukluğu tüm cümlelerine sinmiştir. Her duyduğundan ve her gördüğünden ne anlamak isterse onu anlamaktadır. Kendi ifadesine göre “sevdiği insana çeşitli zamanlarda aşkı anlatmaya çalışmış ancak her seferinde ne evet ne hayır la karşılaşmıştır”. Kızın ‘red ediyorum’ yanıtının ‘hayır’ anlamına geldiğini bir türlü anlamaz. 3 yıl boyunca kıza plak çaldığını söylerken, kızın da onu dinlediğinden emindir. Kafasında kurduğu hayalleri (ki sevdiği kızın bunlardan haberi

yoktur) “onunla mutlu anılarımız oldu” diye aktarır. Bir yandan da hem duyguları, hem de anlatımı son derece abartılıdır. “Tam 4 yıl bıkmadan usanmadan yemeden içmeden uyumadan durmadan dinlenmeden daima kafamı taktım ona” der. “Sevdiği insan”dan kendine göre ne evet ne hayır cevabı alamayışı, M.C’nin zaten karışık olan iç dünyasını iyiden iyiye karıştırmaktadır.

Dış çerçevedeki bireyle iç öyküdeki birey, birbirinden bağımsız iki kişilik olmakla birlikte, bazı özellikleri bakımından birbirine çok benzeyen bireylerdir. F.G.nin kendini anlatırken kullandığı; arkadaşları tarafından kendisine iliştilen özelliklerin, F. G.nin aslında M.C.de gördüğü, tahammül edemediği ve eleştirdiği özelliklere çok yakın olduğunu görmekteyiz. F. G. kendisinden sessiz ve çekingen diye bahsederek edilgen bir yapıda olduğunu ortaya koyarken, M. C.nin de arkadaşlarıyla yaşadığı suç maceralarında önemli bir faktörün aslında onlara hayır diyemeyişinin olması, mektupta da sürekli özür dilemesi, M. C.’nin de edilgen bir yapıda olduğunu göstermektedir. F. G. kendisi ile ilgili “Galiba fazla sıfat kullanıyordum ve cümlelerim de bitmek tükenmek bilmiyordu” derken, sonraki sayfalarda da M. C.nin mektubuna kendisinin satırbaşı eklediğini belirtir; gerekçesi de “M. C.nin satırlarının bitmez tükenmez aralıksız bir sel gibi akması”dır.

Atay’ın öyküsünde içerikle biçimin çok iyi örtüştüğü göze çarpmaktadır. M.C. ve F.G.’nin yaşam öykülerindeki sarmal, öykünün diline de yansımıştır. Bu kişilerin, özellikle M.C.’nin yaşamda birtakım şeylere saplanıp kalması, sorunlarını çözemeyip aynı meselelerin uzayıp gitmesi, anlatımda da sıfatlarla, tekrarlanan sözlerle, birbirine benzer cümlelerin uzayıp gitmesine denk düşer. M.C.’nin kafa karışıklığı, olayları net değerlendiremeyişi; yine cümlelerin kopuk, anlatımın belli bir düzenden uzak olması ile koştut gitmektedir.

Metnin yorumlanmasında atlanmaması gereken bir nokta da metinlerarasılık kavramıdır. Hiçbir metin kendisinden önce yazılmış diğer metinlerden soyutlanamaz, tek başına okunamaz, başka metinlerle açık ya da gizli, mutlaka bir ilişki içindedir, az ya da çok diğer metinlerden etkilenmiştir.

Öncelikle Oğuz Atay’ın yapıtlarını bir bütün olarak düşündüğümüzde roman ve öykülerinin ekseni olduğu hep söylenen birey-toplum çatışması gazetecinin bu dış çerçevedeki kısa öyküsünde çok belirgin bir şekilde yer almaktadır. Çerçevenin içinde kalan asıl öyküde de odak nokta bireydir ve o da benzer bir çatışmanın içindedir. M.C karakterinin Atay’ın diğer kahramanlarından pek de farklı olmadığını sezinleriz. Atay’ın kişilerinde çokça rastladığımız gibi M.C de kendini ifade edebilmek ve anlaşılacak için yoğun bir çaba içine giren, anlaşılamayan, kendini anlatamayan, ay-

rıksı, marjinal, toplum dışı kalmış bir yapıdadır. Gösterdiği çaba, başta gazeteci olmak üzere sevdiği insan ve tüm çevresince anlaşılmaz, alayla karşılaşılır, aşağılanır yine. Atay'ın tüm kahramanlarında olduğu gibi M.C. nin kaderi de kendini yıkmak bir anlamda yok etmek olur.

Öyküyü birçok açıdan düşündüğümüzde içine yerleştirebileceğimiz akım, postmodernizmdir. Örneğin öyküdeki bakış açısı postmodern yapıya uygundur. Atay'ın Tutunamayanlar romanında da görülen ve çoğul bakış açısı denilen bu bakış açısı “Bir romanın, bir kişinin bakış açısından değil de birden fazla kişinin bakış açısından sunulması”dır (Ecevit, 1996: 24). F.G., M.C.'nin mektubunu aktarırken sürekli araya girerek kendi bakış açısını, kendi düşüncelerini aktarır. Bu araya girmeler, anlatı akışı içinde birçok şeyin iç içe geçmiş olması, yazarın bilinçli bir şekilde yaptığı, Derrida (1994)'nin “yapıbozumculuk” kavramı ile adlandırdığı özelliğin bir uzantısıdır. Ayrıca anlatılanların sürekli kesintiye uğraması, kopuk kopuk olması da postmodernist anlatımın tipik özelliklerindedir. Belge (2006: 203)'nin Atay'ın romanı Tutunamayanlar'daki anlatım tarzı için söylediklerini, bu öyküsü için de yineleyebiliriz: “İlk bakışta belki çok dağınık, çok keyfi, yazar aklına geleni yazmış gibi. Oysa bu dağınık görünüşlü malzeme titiz bir seçmeyle toplanmış ve rastgele değil yapısal bir bütün meydana getirecek biçimde örülmüş.” Bu noktada Atay'ın yaşamına baktığımızda 5 yaşında okuma yazma öğrendiğini, evdeki konuşmaların dil kurallarına sıkı sıkı bağlı kalınarak yapıldığını, zaman zaman bir fiili yanlış çeken ya da bir kelimeyi yanlış kullanan çocuğun hatasının hemen düzeltildiğini, annesi ile kelime oyunları yaptığını (Yılmazçelik, 2007: 7) görmekteyiz.

Postmodernist anlatılarda yazarlar, 19. yüzyılın toplumsal ilerlemeye, insanlararası iletişimin gelişimine olan iyimser inancını paylaşmayıp dış dünyaya, topluma değil, insanın iç dünyasına, bilincin karmaşıklığına eğilmişlerdir (Moran, 2006). Öyküde M.C.'nin öyküsündeki ve F.G.'nin üslubundaki ayrıntıların arka planında tam da bu karmaşık bilince eğilim vardır.

Moran (2006: 274), postmodern anlatılarda karşımıza çıkan bilinç akımı tekniğini şöyle tanımlar: “karakterin akıp giden düşüncesinde mantıksal bağlar yerine çağrışım ilkesi egemendir. Sanki bilincin daha alt tabakalarına inilmiştir ve akıp giden düşünce nehri kişinin denetiminden çıkmıştır. Onun için düzgün cümlelerle de yürümez”. M.C. nin tüm mektubunu bir bilinç akımı örneği olarak değerlendirebiliriz. Bu noktada dikkatimizi çeken bir özellik de M.C.'nin mektubunun çoğu yerinde noktalama işaretlerinin kullanılmadığıdır. Gerçi F.G. kendisi dayanamayarak noktalama işaretlerini eklediğini söyler. Noktalama işaretlerinin kullanılmadığının anlatıcı tarafından belirtilmesi, M.C.'nin hem heyecanını, hem kafa karışıklığını hem de hiç durmaksızın anlatışını bize hissettirmek içindir.

Yine bu tip anlatılarda olduğu gibi M.C.nin ve F.G.nin nasıl bireyler oldukları, toplumla çatışmaları, sorunları verilmekte fakat karşımıza çıkan “ruh düzensizlikleri”nin nedenleri üzerinde durulmamaktadır.

Postmodern edebiyatta karşımıza çıkan başka iki teknik de ‘Montaj tekniği’ ile Leitmotiv tekniği’dir. Öykü içinde mektubun yer alması ve anlatıcı F.G.’nin ‘mania’ sözcüğünün sözlük anlamına yer vermesi montaj tekniğinin çok küçük bir örneği olarak sayılabilir. “Edebiyatta özellikle roman türünde rağbet gören teknik olarak ‘leitmotiv’, türlü vesilelerle tekrarlanan ifade kalıbıdır” (Tekin’den aktaran İnan, 2005:6). Öyküde Leitmotiv diyebileceğimiz sözler olarak ‘ne evet ne hayır’, ‘sevdiğim insan’ sözlerini ve çok fazla sıfat kullanılmasını örnek gösterebiliriz. ‘Sevdiğim insan’ sözü, ‘sevdiğim’ ve ‘sevdiğim kız’ sözleri hariç tam 25 kez kullanılmıştır. Bu sözün defalarca yinelenmiş oluşu, M.C.’nin takıntılı ve saplantılı aşkının göstergesidir.

Sonuç olarak bu çalışmada yapılmak istenen, edebiyat metnini tek boyutlu, çizgisel ve alışılmış standart sorularla incelemeye çalışmak yerine, çok boyutlu, yüzeysel yapıdan derin yapıya doğru giden bir okuma örneği sunmak idi. Metin nesnel bir biçimde, yani metinde var olanlar ayrıntılı olarak ve belli bir aşama dizisi dahilinde çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın çıkış noktası, metindilbilimsel yöntemle yapılacak bir metin tahlili ile ne gibi sonuçlara nasıl ulaşabileceğimize ilişkin bir örnek sunmak olmuştur. Elbette başka yöntemler ile edebiyat çalışmalarını zenginleştirme olanağı bulunabilir⁵. Ancak okullarda yapılan edebiyat eğitimi sürecinde metindilbilimsel yöntemin kazandıracakları da göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

Atay, Oğuz, (1991), **Korkuyu Beklerken**, İstanbul, İletişim Yayınları.

Bayrav, Süheyla, (1999), **Dilbilimsel Edebiyat Eleştirisi**, İstanbul, Multilingual Yayınevi.

Belge, Murat (2006), **Edebiyat Üstüne Yazılar**, İstanbul, İletişim Yayınları.

Derrida, Jacques, (1994), **Göstergebilim ve Gramatoloji**.

Ecevit, Yıldız, (1996), **Orhan Pamuk’u Okumak**, İstanbul, Gerçek Yayınevi.

Günay, Doğan, (2003), **Metin Bilgisi**, İstanbul, Multilingual Yayınevi.

İnan, Ruhi, (2004), “Gökkubbede söylenmemiş hiçbir söz yokturgillerden

⁵ Bilişsel-Biçemsel Yaklaşım’la yapılmış bir metin tahlili örneği için bkz. Etuş, Özlem İlker (2006), “Yazımsal Söylemde Fantastik Doku: Bilişsel-Biçemsel Bir Yaklaşım” İ.Ü.Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, C:3-2, 67-79.

Greimas Yöntemi ile yapılmış bir tahlil örneği için bkz. Yücel, Tahsin (1998), “Sonuç Yerine: Yukarı ve Aşağı”, Söylemlerin İçinden, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

bir roman Ya Da Oğuz Atay'ın Tutunamayanlar'ında Postmodern İzdüşümler",

<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/163/inan.htm>.

İpşiroğlu, Zehra, (1992), **Eleştirinin Eleştirisi**, İstanbul, Cem Yayınevi.

İpşiroğlu, Zehra, (2002), **Düşünme Korkusu**, İstanbul, Papirüs Yayınevi.

Moran, Berna, (1994), **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, İstanbul, Cem Yayınevi.

Moran, Berna, (2006), **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış II**, İstanbul, İletişim Yayınları.

Özdemir, Emin, (1997), **Eleştirel Okuma**. Ankara, Ümit Yayıncılık.

Öztokat, Nedret Tanyolaç, (2005), **Yazınsal Metin Çözümlemesinde Kuramsal Yaklaşımlar**. İstanbul, Multilingual Yayınevi.

Polat, Tülin, (2006), "Okur Odaklı Bir Yaklaşımla Yazın Eğitimi", **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı 169 (Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi Özel Sayısı), 18-24.

Sayın, Şara, (1999), **Metinlerle Söyleşi**. İstanbul, Multilingual Yayınevi.

Sever, Sedat, (2003), **Çocuk ve Edebiyat**. Ankara, Kök Yayıncılık.

Taşdelen, Vefa, (2006), "Edebiyat Eğitimi: Hermeneutik Bir Yaklaşım", **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı. 169 (Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi Özel Sayısı), 42-56.

Todorov, Tzvetan, (2001). **Poetikaya Giriş**, İstanbul, Metis Yayıncılık.

Uçan, Hilmi, (2006), "Edebiyat Eğitimi, Estetik Bir Hazzın Edinimi, Okumanın Alışkanlığa Dönüştürülmesi ve Yazınsal Kuramlar", **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı: 169 (Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi Özel Sayısı), 25-41.

Yılmazçelik, Cansu, (2007), "Size Selim Diyebilir miyim Oğuz Bey", **K Dergisi**, Sayı: 46, s.6-11.

Yücel, Tahsin, (1998), "Sonuç Yerine: Yukarı ve Aşağı", **Söylemlerin İçinden**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

